

kerületi parancsnok rendelete Székesfehérvár „bűnei” miatt (a császáriak zászlóit és proklamációit letépték, népfölkelést határoztak el, augusztus 10-én fegyveresen szembeálltak a császári katonasággal) hatvanezer ezüstforint hadisarcot vetett ki a városra. A rendelet augusztus 27-én kelt, tehát már jóval azután, hogy a világosi fegyverletétel híre miatt lehetetlenné vált Székesfehérváron is a további ellenállás. A város ellen felhozott vádak között, mint általános jellemzőt találjuk a hűségnyilatkozat kiadását: „Ezáltal Székesfehérvár városa nem csak rossz szellemét nyilvánította ki —, amelyet már ez év május hónapjában is napvilágra hozott azzal, hogy újsághírek szerint Magyarország első városai között volt, amelyek a debreceni nemzetgyűlés függetlenségi nyilatkozatát elfogadták — hanem e rossz érületnek tényszerű kifejezést is adott.”

A hat fehérvári férfi a szabadságharcot követő bosszú első áldozata és egyben a forradalom és szabadságharc utolsó hőse is volt. Egyszerű emberek voltak, önfeláldozásuk és haláluk avatja mindannyiukat tiszteletünkre és emlékezésre méltóvá.

Demeter Zsófia

Séta a komáromi református temetőben

Az érdeklődő, aki napjainkban meglátogatja a csehszlovákiai Komárom városát és megtekinteti annak nevezetességeit, a híres erődrendszert, a Klapka-szobrot, a görögkeleti templomot, a Jókai- és Lehár-emlékeket vagy a Dunamenti Múzeum állandó és időszakos kiállításait, szánjon rá időt és sétáljon még ki a református temetőbe is. A szépen gondozott temető több neves halottja idézi ma is Komárom városának régi dicsőségét, s az itt nyugvó *Péczeli József* a magyar irodalom legkiválóbbjai közé tartozott.

Mint *Takáts Sándor* írja, régen Komáromban a kálvinista temető a Rozália téren volt, még az 1710-es években is. Később a temetőt a város szélére helyezik, arról a későbbiek-

ben értesülünk, hogy 1759-ben a protestánsok már használják mai temetőjüket. A városban 1785-ben áldják meg a katolikusok temetőjét, s Takáts Sándor szerint első halottai *Varga János* hajós ikergyermekei voltak.

A temető középső részén található *Jókai-sírkertben* nyugszanak *Jókai Mór* szülei, *Ásvai Jókay József* hites ügyvéd és felesége *Pulay Mária*, *Pulay Dávid* banai birtokos leánya. A sírkertben nyugszik továbbá *Jókay Károly*, az író bátyja és neje *Jókay Károlyné* szül. *Csontos Klára*. 1882. május 16-án *Jókai Mór* is részt vett sógornőjének temetésén, aki tragikus körülmények között, tűzbaleset áldozata lett.

Nem messze a *Jókai sírkerttől* az út baloldalán találjuk *Beöthy Gáspár*nak és *Zsigmond*nak sírját. A XIX. századi virágzó Komáromnak volt egyik jellegzetes alakja *Beöthy Gáspár* a gabonakereskedő, *Jókayék* rokona. Az ő korának Komáromáról *Mikszáth Kálmán* a következőket írja: „A várost még akkor nem övezték vasgyűrűként bástyák és sáncok. Nyílt volt a Csallóköz felől, terjeszkedhetett. A Vágduna partján óriási fakereskedések virágzottak. A győri Dunát ellepték a gabonaszállító hajók. Ezeket helyi „superok” készítették, s egész Zimonyig hordták a komáromi ipartermékeket, melyek nagy része Szerbiába vándorolt. A halászkok óriási vizákat fogtak és szállítottak Pozsonyba, sőt Bécsbe is. Azonfelül mindenféle iparos bőségben volt, túl a város igényeinek kielégítésén. Még gombkötő mester is nyolc volt, pedig a magyar vagy általában a zsinóros ruha nem volt közzélet, csak a kálvinistáknál... Mesteremberektől pedig hemzsegett az egész Komárom, úgyhogy a külföldi vándorló legények rendszeresen betértek ide, mert a mesterséghez és a tanulmányúthoz szinte hozzátartozott Komáromban is megfordulni”.

Beöthy Gáspár mellett nyugszik fia *Zsigmond*, aki a jogot a pesti egyetemen végezte, 1848-ban a magyar közoktatási minisztériumban fogalmazó, majd titkár lett, 1888-tól a főrendi ház tagja. Mint *Szinnyei József* írja: „Társadalmilag hatott a városban szokásos nyilvános kuldulás megszüntetése, a modern berendezésű fegyház alapítása, a magyar irodalom megkedveltetése, a nemzetiség fejlesztése s a casino reformálása ügyében.” Ver-

sei, elbeszélései, színművei, társadalmi és politikai cikkei korabeli lapokban és évkönyvekben jelentek meg (Pesti Hírlap, Honderű, Életképek stb.).

A temető nyugati részében a Beöthy sírok mögött találjuk *Orbán Gábor* sírját. Ő volt „Komárom városának 42 éveken általi rajztanára” – olvashatjuk sírkövén. Jókai nála tanulta a rajzolás és festészet alapjait, Szinnyei József szerint 1845–46-ban: „... (Jókai) olykor ellátogatott Orbán Gábor városi rajzmesterhez, hol olajba festett egy várat, én, ki akkor szintén azt a rajziskolát látogattam, és társaim, csak a tollrajzig vittük, bámulva néztük az ő sikerét az általunk soha el nem ért magasságban.” A Borsod megyei származású, külön életű Orbán Gábort a városi tanács 1825-ben hívta meg rajzolómesternek a városba, itt tanított haláláig, 1886-ig.

A Beöthy-sírokkal szemközt van *Péczely József* sírja. 1783. szeptember 30-án érkezett Komáromba, azután hogy *II. József* megadta a protestánsoknak a vallásszabadságot. A több mint száz év óta sanyargatott komáromi ev. ref. gyülekezet tehát újra papot választhatott magának. Péczely ezekben a zűrzavaros években (1783-ban ismét nagy földrengés volt a városban) sokat tett a hitélet ébrentartásáért. Mint a nemzeti nyelv és irodalom tudós művelője Mindenés Gyűjteményével irodalmi kört alapított a városban, melyet az egykori hírlapok „Komáromi Tudós Társaságnak” neveztek el. 1792. december 4-én halt meg. Sírkövét özvegye állíttatta emlékére.

A híres mesteremberek közé tartoztak Komáromban a szekeresgazdák. Fuvarozással és hajóvontatással foglalkoztak. A temetőben a bejárat közelében az út jobb oldalán *Salamon Zsigmondnak* és nejének gyönyörű fekete márvány síremlékében gyönyörködhetünk.

Tudjuk, Komárom egykori dicsősége sem tartott örökké. A XIX. század második felére a város elveszítette gazdasági jelentőségét, elszegényedett. Azonban ezekben a nehéz időkben is akadt városát szerető, gazdasági fellendítésén fáradozó ember. Közéjük tartozott

Tuba János. Sírkövén ezt olvashatjuk: „Szülővárosának élve, nemzetének dolgozott”. Tösgyökeres komáromi halászcsaládból származott, édesapjának Tó utcai házában aranyhal jelezte a gazda foglalkozását. Jogot végzett, majd szülővárosában aljegyzőnek választották meg. Komárom városa rengeteget köszönhetett és köszönhet neki. A népszerű Komáromi Lapok egyik alapítója (1880-ban) és szerkesztője volt. 1875-ben felépíttette a modern kétemeletes városházát, amely ma is díszje a városnak. Ő készítette elő a Nagy-Dunán emelendő állandó vashíd létesítését, *Baross Gábor* akkori kereskedelmi miniszter őt kérte magához tárgyalásra. A dunai vashidat 1892-ben avatták. Országgyűlési képviselő korábban kezdeményezte Komárom hős védőjének, *Klapka György* ércszobrának felállítását, és 1896-ban országos ünnepély keretében az ő ünnepi beszédével leplezték le *Róna József* alkotását. Közbenjárására 1914-ben megnyitják a Komárom–Güta-i vasutat.

Szép a komáromi református temető. Ápoltak, gondozottak sírjai is. Mindig van rajtuk virág. Egykori szekeresszék, halászok, ácsok gyermekei és kései unokái gondozzák őket: a Dunamenti Múzeum mellett működő Múzeumbarátok Körének tagjai.

Források: *Takáts Sándor:* Temetőink múltjából. Komáromi Lapok. 4. 1883. 46. old., *Mikszáth Kálmán:* Jókai Mór élete és kora. Budapest, 1960. I. kötet 39–40. old., *Szinnyei József:* Magyar írók élete és munkái [*Beüthy Zsigmond:* I. kötet 1891. 891–894. old., *Jókai Mór:* V. kötet 1897. 538–608. old., *Orbán Gábor:* IX. kötet 1903. 1324–1325. old., *Péczely József:* X. kötet 1905. 682–688. old.] *Fülöp Zsigmond:* Tuba János emlékezete. Spitzer Sándor, Komárom, 1925., Jókai és szülővárosa. A Komáromi Dunamenti Múzeum tájékoztatója, Komárom, 1980.

Trugly Sándor

